

FALBYGDSNYTT

EXTRA

VIKINGAR HALSHÖGGS JUST HÄR I FALKÖPING

VAD HÄNDE?

Den röda linjen visar hur huggen foll. Det ena hugget har gått igenom halskotan och fortsatt genom underkäken så att den högs av.

LÄS MER PÅ SIDORNA 2,3 & 4

FÖLJ
FYNDPLATSEN PÅ
PILARNA

VIKINGATID I FALKÖPING

År 2016 grävdes skeletten av två halshuggna vikingar fram här på torget. Varför låg de här? Vad hände på platsen för ungefär 1000 år sedan?

De halshuggna männen levde under vikingatidens senare del. En omtumlande period, ett slut på den guldålder som skildras i legender och sagor. En brytningstid mellan gammalt och nytt, hedendom och kristendom.

Fyndet på torget

När nya ledningar skulle dras för vatten och avlopp stötte grävskopan på något som inte bara var jord och grus. Två skelett grävdes fram - två halshuggna män med huvudena mellan sina knän.

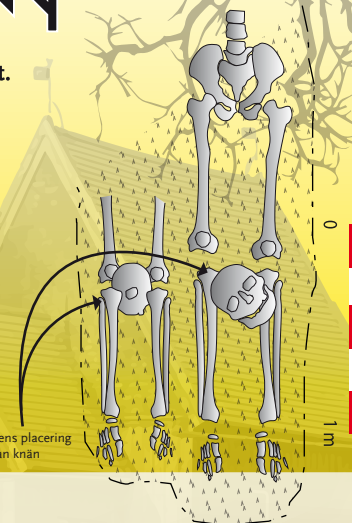
Var de tjuvar som dömts till döden och straffats extra genom att begravas utanför kyrkogården? Var de tillfångatagna fiender? Hade männen dödats av ett rövarband eller en ondskefull lokal ledare?

Skanna koden
Se Dan Carlsson berätta
om hur fyndet gjordes.

Utgrävningen på
Köttorget 2016

Skallens placering
mellan knän

Vilka var de?

Skeletten daterades med hjälp av en C-14 analys. Den visade att männen levde under slutet av 900-talet eller början av 1000-talet, det vill säga under vikingatid. Kvarlevorna hade tillhört två storvuxna män som blivit avrättade med ett skarpt vapen, troligen en yxa.

Den ene mannen var 30 - 35 år när han dog och ungefär 185 cm lång. Skelettet var mycket kraftigt med väl utvecklade muskelfästen. Mannen som låg bredvid honom var mellan 30 - 40 år gammal och 175 cm lång. Även hans skelett var kraftigt. Båda var över medellängd för sin tid och de var starka och vältränade.

Analys av benen visade att männen inte kom från Falbygden utan hade sitt ursprung i dagens England eller Danmark.

Männen kom sannolikt från något av dessa områden i dagens England

VAD HÄNDE?

Så vad vet vi då? Båda männen var starka, friska och vältränade. De hade avrättats knästående med ett enda hugg av ett skarpt vapen. Varför? Vad tror du? Det finns andra arkeologiska fynd av halshuggna personer och avrättningar från samma tid.

Låt oss bekanta oss med liknande fynd.

Straff för ett brott?

Vid Tissö i Danmark har två skelett med avhuggna huvuden hittats, daterade till början av 1000-talet. Arkeologerna menar att de var tjuvar som straffats med döden.

I Västgötalagen, c:a år 1290, är det tydligt hur olika typer av brott värderades under tidig medeltid, kanske ända sedan vikingatid. Ett allvarligt brott var stöld som till och med kunde ge dödsstraff.

Kanske avrättades våra vikingar för att de begått ett brott? Var de tjuvar som straffades extra genom att begravas i ovigd jord utanför den kyrkogård som låg alldeles intill?

Västgötalagen anses vara den äldsta bevarade boken på svenska.

Hindra en gengångare?

Medeltida historieskrivare och sagor berättar om att halshuggning var ett sätt att hindra döda från att gå igen. I Grette Åsmundssons saga stjal Grette en gravlagd hövding gravgåvor. Han stoppar den uppretade döde så här: "Till sist stöp hövbon baklänges med ett väldigt dån....Grette drog dock sitt svärd och högg det i hövbons hals, så att hufvudet rök av. Hufvudet satte han på hövbons bakdel och bar därefter skatten till repet."

Vidskepligheten var utbredd och levde kvar långt fram i tiden. Oavsett varför männen dödades kan deras huvuden ha skiljts från kroppen som ett skydd från gengångare.

En vikingatida yxa, en bila, hittad på Falbygden.

Besegrade krigare?

I södra England har arkeologer hittat mer än 50 halshuggna vikingar i en massgrav. Liksom männen på Kötorget var de kraftigt byggda med väl utvecklade muskelfästen. De flesta var i 20-årsåldern när de dog utom en man som istället var mellan 40-50 år, kanske gruppens ledare?

I Jomsvingarnas saga finns en liknande massavrättning beskriven. "När det var dags för det dödande hugget snurrades en käpp in i den dömdes hår och en träl höll med denna fast huvudet medan Torkel Lera högg av huvudet."

Om våra vikingar var krigsfångar kan de ha dömts på ett sätt som påminner om Jomsvingarnas öde. Huggvinkeln antyder att nacken varit sträckt och de dödade vikingarna i England visar upp en liknande fysik som de döda här. Kan de ha varit krigare?

Flera av männen i massgraven hade tandtatueringar, en utsmyckning som förekommer bland vikingar i hela Norden.

Skanna koden

Se hur avrättningen på Kötorget kan ha gått till.

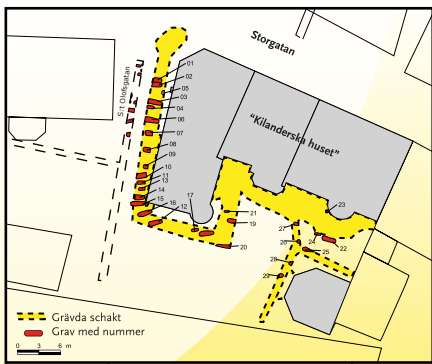
Offrade trälrar?

Flera fynd från Norden, visar att det inte var ovanligt att stormän och kvinnor fick med sig trälrar, slavar i graven. Den döde lades på ett gravbål med föremål, mat och husdjur till sitt nästa liv. När bara glödande kol och aska återstod fördes trälren som skulle offras fram. Trälren halshöggs och lades över bälresterna med huvudet placerat på ryggen.

Detta stämmer dåligt in på männen från torget. Varken kroppsställning, de välutvecklade skeletten eller huvudets placering tyder på att de är offrade trälrar. När männen avrättades var Falbygden dessutom redan kristnat. Gravskicket ovan beskriver ett hedniskt gravskick.

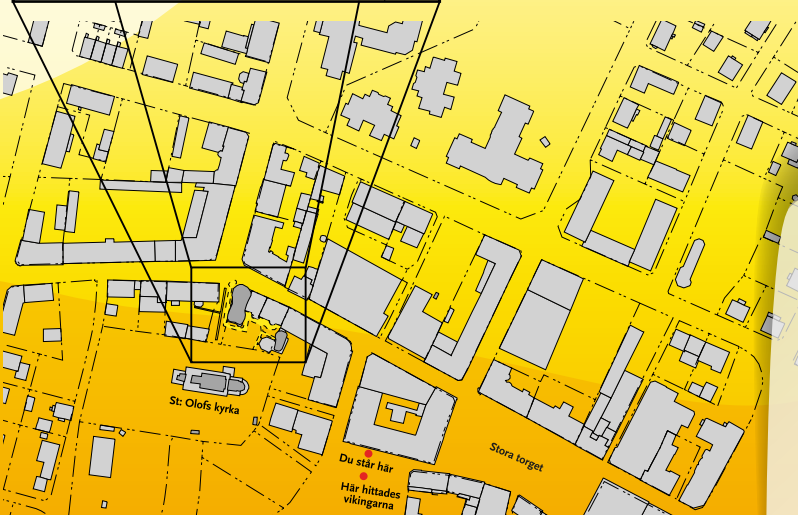
Romantiserad bild av skeppsbegravning med offer av djur och trälrar. Konstnär Henryk Siemiradzki 1884.

SPÅR EFTER VIKINGAR PÅ FALBYGDEN

År 2016 grävdes 29 gravar fram vid Storgatan, norr om kyrkan. Skeletten låg på rygg utan gravgävor, typiska kristna begravningar. Dateringarna visade att många av de döda begravts redan på 900-talet.

Tidiga kristna gravar

Vid St. Olofs kyrka här intill har flera tidiga kristna gravar hittats, daterade till 900-talet. Därmed har det funnits kristna människor här flera hundra år före stenkyrkan byggdes.

Det finns flera tidiga kristna begravningsplatser i Västergötland. Mest känd är i Varnhem. Kanske har det även här funnits en stormannagård i närheten av St. Olofs kyrka. Den mäktiga släkt som i så fall bodde på gården blev tidigt kristen, anlade begravningsplats och kyrka på sin mark. Är det hos denna stormannasläkt vi ska söka efter den som hade makten att avrätta männen på Köttorget? Som ett extra straff begravdes de utanför kyrkogårdens heliga jord, skändade med huvudet mellan knäna.

Var finns spåren efter Falbygdens vikingar? Har de odlats bort under alla år av jordbruk eller ligger vikingarnas boplatser under dagens gårdar? Forskare menar att de få fynden kan bero på att vikingarna i Västergötland lämnat andra spår efter sig än de som tidigare förknippats med perioden.

Olsbrostenen 2 mil söder om Falköping. Texten lyder: "Guve reste denna sten efter Olav, sin son, en mycket dugande ung man. Han blev dräpt i Estland. Hävard högg stenen."

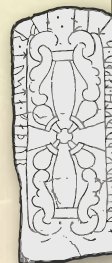
Skanna koden
Se arkeolog Anders Josefson berätta om Olsbrostenen.

Runstenar

På Falbygdens finns flera runstenar från vikingatiden bevarade. Deras korta texter är twitterliknande hälsningar till oss från vikingatida falbygdsbor.

Runstenarna var både minnesmärken över döda släktingar och ett uttryck för den makt som de som lät hugga dem hade. Runstenarna berättar exempelvis vad vikingar hette, vad de trodde på och vart de reste. Nästan alla runristningar på Falbygdens är kristna. De har antingen kristna kors i sin ornamentik, uppmanar till bön eller vänder sig till den heliga modern.

Rekonstruerad gravhäll från Gudhem. "Över och Torgils gjorde stenen för Toste, sin fader."

Andra spår

Förutom runstenar och kristna gravar finns andra vikingatida lämningar på Falbygdens. På Forentorpa ängar kan man vandra genom vikingatida odlingsmarker. I Gudhem har arkeologerna hittat spår efter boplatser.

Det finns gravar som berättar om hedniska ritualer och tro. Under Gudhems kloster ligger ett brandgravfält där de döda kremerats tillsammans med djur och personliga föremål. I Friggeråker har en kammargrav hittats, där en av bygdens stormän fått med sig vapen och sin häst i graven. Åsarp och norra Ätradalen har en rik järnåldersbygd med lämningar från vikingatid.

Sjutspetsar, yxa, skära och pärlor hittade i Falköpingsområdet.

Vad är hedendom?

De trossuppfattningar som fanns före kristendomen kallas för hedendom. Det är ett samlingsord för allt som inte är kristet. Innan Falbygdens blev kristnat präglades den religiösa uppfattningen förmodligen av asatro.

Asatron var inte en religion utan snarare lokala trossuppfattningar med seder och gudar. Man kunde tillbe flera gudar och det verkar inte som att de första kristna uteslöts ur samhället. Den nya guden accepterades vid sidan av de gamla gudarna.

Både asatroende och kristen?

Varför hittar arkeologerna både kristna och hedniska spår från vikingatiden? Fanns det en parallell värld, med olika grupper i samhället som hade olika trossuppfattning samtidigt?

I början av vikingatiden begravdes de döda enligt hednisk sed med gravgävor på gravfält nära gården. Under 800-talet blev gravarna enklare. Troligen för att vikingarna redan var påverkade av kristendomen, som de lärt känna under sina resor i Europa. På 900-talet hade många stormannasläkter antagit kristendomen. I Falköping byggdes den första kristna träkyrkan med kyrkogård. Vissa bygder höll fast vid hednisk tro och sed.

Västergötland var troligen helt kristnat i början av 1000-talet. I Skara grundades Sveriges första biskopsäte och Olof Skötkonung döptes officiellt i Husaby.

Skanna koden
Se legenden om den helige Bertil och Kettil Okristen.

Vem hade du varit på vikingatiden?

Om du levte på vikingatiden, vem hade du varit och hur hade ditt liv sett ut?

De flesta vikingar på Falbygden levde som bönder eller arbetare i jordbruket. Många var trälrar, det vill säga ofria arbetare som gjorde det tyngsta och mest slitsamma arbetet. Människorna levde på gårdar eller i mindre byar. På åkrarna odlades säd, ärtor och rovor. På gården fanns djur som kor, grisar, får och getter. Här kunde också finnas hundar, hästar och katter.

Samhället var ojämnt. Hövdingar och småkungar skaffade sig makt att styra över människor genom släktskap och väpnade styrkor. I de övre skikten fanns också jordägande bönder. Mycket tyder på att denna grupp var stor på Falbygden.

Utgrävningarna i Varnhem ger en inblick i livsvillkoren under vikingatiden. Benen på kyrkogården berättar att medellivslängden låg runt 35-40 år. Endast 5% blev äldre än 60 år, nästan hälften av gravarna innehöll kvarlevor efter barn som var yngre än 12 år. Vanliga infektionssjukdomar skördade många offer, särskilt bland barnen.

Slandrissa från Falköpingsområdet. Den användes som tyngd åt sländans rotation för att tvinna fibrer till tråd.

Vikingamode

Så här kan en vikingatida man från Falbygden varit klädd, om han inte var träl eller fattig jordarbetare.

Män hade skjortlar, det vill säga underplagg vävda av lin. Utanpå bar de ullkjortlar, ett ytterplagg med långa ärmar vävda i ull, som är varma och också står emot väta. Plaggen på bilden är baserade på norska fynd och har växtfärgats med vejde för blå toner och krapp för de orangeröda tonerna. Byxorna är gjorda av lin och uppsydda efter äldre fynd.

I bältet sitter nälbunda mössor, möjliga huvudbonader. Läderbältet är prytt med bältesspännen och remändesbeslag. Ofta är det enbart dessa detaljer som arkeologerna hittar i gravar från vikingatid, väldigt sällan själva kläderna.

THE BEHEADED VIKINGS

The skeletons of two beheaded Vikings was excavated here in the square. Why were they here and what happened here about 1000 years ago?

The beheaded men lived during the latter part of the Viking Age. A tumultuous period, the end of the golden age depicted in fairy tales, a turning point between old and new, pagan and Christian.

The find

When new waterpipes were to be laid here in 2016, the excavator encountered something that was not just soil. Two skeletons were uncovered - beheaded with their heads between their knees.

Had they been thieves sentenced to death and punished extra by being buried outside the cemetery? Were they captured enemies?

Who were they?

The men lived in the late 900s or early 1000s, during the Viking Age. They were executed with a sharp weapon, probably an ax.

One man was 30-35 years old when he died and about 185 cm tall. The skeleton was very strong. The man lying next to him was between 30 - 40 years old and 175 cm tall. They were both strong and well-trained.

The analysis of the teeth showed that the men did not come from Falbygden but originated from present-day England or Denmark.

Want to learn more?

FALBYGDENS MUSEUM Falbygden museum is located 900 meters from here. See the skeleton of a 9000 year old dog, the young raspberry girl who was sacrificed to the gods and the mighty gold neck collar from Alleberg. Address: St Olofsgatan 23 Falköping

Ekehagen is an archeological open-air museum with reconstructed ancient settlement environments. Café, restaurant and shop. Located 18 km south of Falköping. www.ekehagen.se

Vill du veta mer?

FALBYGDENS MUSEUM

900 m härifrån ligger Falbygden Museum där du lär dig mer om förhistorien. Här visas Sveriges äldsta hund och Hallonflickan som kanske offrades till gudarna. Kopior av mäktiga guldhalskragar och vackra bronser berättar om forna storhetstider.

Besöksadress: St Olofsgatan 23 Falköping
www.falbygdenmuseum.se

Ekehagens Fornnidsby

18 km söder om Falköping ligger en av Nordens största fornntidsbyar. Ekehagen är ett arkeologiskt friluftsmuseum med rekonstruerade forntida boplatsumiljöer. Här kan du vandra genom årtusenden och uppleva sten-, brons- och järnålder. Café, restaurang och butik.

Besöksadress: Alvared 521 71 Åsarps
www.ekehagen.se

Text och fakta: Avdelning Kulturarv, Falköpings kommun 2021
Formgivning: Kristian Jensen, Jensens Ateljé